

Tento učební materiál vznikl v rámci projektu *Inovace studijního programu Pastorační a sociální práce ETF UK (CZ.2.17/3.1.00/33279)* spolufinancovaného z prostředků Evropského sociálního fondu, státního rozpočtu České republiky a rozpočtu hlavního města Prahy.

Evropský sociální fond – Operační program Praha Adaptability
Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti

ZJEVENÍ A VÍRA

Zjevení

„Jestliže si Bůh přeje, aby svět poznal jeho lásku, pak ta láska musí být rozpoznatelná – přestože, a protože je úplně jiná než všechno ostatní.“ (Hans Urs von Balthasar)

Souhrn: křesťanství se chápe jako zjevené náboženství (spolu s islámem a židovstvím)

- zjevení není pouze intelektuální nebo faktická záležitost, ale je zde spjaté s vírou v osobního Boha a zkušenosti s ním
- křesťanství se chápe jako odpověď na zjevení tohoto Boha a vztahuje k němu ostatní získané pravdy týkající se porozumění světu, jeho počátku a cíli, i porozumění člověku
- zjevení: události, v nichž Bůh člověku dává postihnout něco ze své bytosti, lásky, moudrosti, ze svého pohledu na svět, ze svých záměrů
- zjevení zahrnuje proces porozumění a předávání, kdy se prvotní zkušenosti stávají součástí tradice určitého společenství
- jde o svobodu z obou stran: Bůh se zjevuje proto, že si to sám zvolil, ne proto, že by musel; člověk svou odpověď svobodně volí, může a nemusí odpovědět vírou, může a nemusí změnit své cesty

Zjevení (revelatio, apokalypsis) – sejmutí roušky, odhalení

1) přirozené zjevení: Boží sebestanifestace skrze řád přírody

Boží sebeodhalení skrze vnitřní hlas svědomí

2) dějinné zjevení: skrze konkrétní události, jež se dějí či se již udály v určitých časech a na specifických místech

- zjevení je vždy svobodná a osobní manifestace Boha, i třeba skrze přírodu, vyzývající k svobodné a osobní odpovědi
- přirozené zjevení je pouze přípravné – týká se všech lidských bytostí
- dějinné zjevení: podle Židů, křesťanů a muslimů se Boží sebeodhalení uskutečnilo plněji a důvěrněji skrze zvláštní události v určitých časech a na určitých místech

„Zjevení je rozpoznatelným sdělením pravdy o Bohu, o člověku a o světě.“ (Dolejšová, I., s. 16)

Bůh zjevuje sám sebe- svobodně

Víra ve zjevení = víra, že Bůh se dává člověku poznat tak, aby tomu člověk rozuměl

Neodvoláváme se na nějaké spekulace, na nějaký neurčitý pocit nebo na projekce našich tužeb. Odvoláváme se na dějiny Boží s lidmi:

„Víra v Boha žije ze *vzpomínky* na tyto dějiny a jejich zpřítomněním, které se událo jednou provždy. Je zdrojem a normou našeho mluvení o Bohu a důvodem naší naděje.“ (VVC 37)

Zjevení jako svobodná cesta Boha k lidem – k člověku; je to dar Boha lidem

Láska se sice svou podstatou touží sdílet (jak už psal např. Platon), ale nezakládá to nutnost, že by se Bůh musel sdílet / zjevovat.

Zjevení jako slovo a vztah

křesťanství jako náboženství slova: způsob komunikace zjevení - slovo ve smyslu lidského jazyka hraje v procesu zjevení podstatnou roli

- slova slouží k označení událostí zjevení, jejich výkladu, uchování vzpomínky na ně a k jejich předávání

- slovo či událost lze označit jako zjevení, až když jsou pochopena a přijata jako zjevení ---) primární obsah zjevení není nějaká nová informace o lidstvu či přírodě, ale Bůh sám

= bez víry není možné rozpoznat zjevení: ne, že by nebylo skutečné samo o sobě, ale k jeho odkrytí může dojít jen ve vztahu

„Zjevení samo předpokládá vztah, je vztahem a vede ke vztahu mezi Bohem a světem, Bohem a člověkem.“ (Dolejšová, I., s. 16)

„Funkce“ zjevení vůči nám (ale vztah přece pro nás nemá jen funkční úlohu): „Výjimečné události dějin spásy, jak jsou vypravovány v Bibli, slouží jako výkladový klíč k osvětlení hádanek života.“ (ST 112)

Vrchol zjevení vidí křesťané v životě, učení, utrpení, smrti a vzkříšení JK ---) on sám jako vtělení slova je zjevením i zjevovatelem

- „Nejhlubší pravda, která se odhaluje tímto zjevením o Bohu i o spáse člověka, nám září v Kristu, který je prostředníkem a zároveň i plností celého zjevení.“ (DV 2)

My se nemůžeme setkat bezprostředně s Kristem v jeho vtěleném životě – Kristův význam nám je zprostředkován hlásáním, Písmem, liturgií, svátostmi.

Východní křesťané hovoří spíše o Svaté Trojici jako o středu zjevení.

Zjevení a církve

Zjevení je obsaženo v psaných knihách a v nepsaném podání, které se předává v církvi a sahá až k apoštolům.

Konstituce 2. Vatikánu Dei Verbum – O Božím zjevení (1965): Cílem zjevení není jen poznání a poučení, nýbrž společenství. Bůh oslovuje lidi jako přátele a dává jim účast na svém životě.

- projít 1. kapitolu DV

Víra (fides, pistis)

„Budoucnost víry je v tom, že víra bude dávat *orientaci*, ne hotové odpovědi, ne návody, ale světlo, které svítí.“ (Vyznání víry církve)

Různé cesty k víře: filosofie – „důkazy“ Boží existence Anselma a Tomáše

- dnes cesty k Bohu analyzující lidské bytí a lidskou existenci (typické pro fundamentální teologii)

např. Fides et Ratio: člověk jako bytost hledající pravdu

nebo cesta Karla Rahnera: transcendentální analýza, viz dále její variace podle Haighte

nebo cesta zkušenostní – důraz na zážitek víry

Víra v Písmu svatém – odtud se dovídáme, co je myšleno křesťanskou vírou

Písmo není souvislým pojednáním o víře, ale je knihou víry a pramenem křesťanské víry

SZ: víra jako věrnost – nejčastěji ve smyslu věrnosti Jahveho

- víra Izraele má dějinný charakter: odkazuje se k mocnému Božím jednání v dějinách národa, vysvobození z Egypta, příslibení země apod.

- osobní víra: být si jistý, cítit se bezpečný, pevně se držet, mít naději, důvěřovat

- víra v Boží zaslíbení: Abrahám jako otec věřících, v této linii Mojžíš

- víra jako radikální odpověď na Boží lásku: „Budeš milovat Hospodina svého Boha celým srdcem, celou svou duší a celou svou silou.“ (Dt 6,5)

Zvláštním obrazem víry, její krize a překonání je kniha Job.

NZ: rozvíjí starozákonní dědictví; je více osobním činem

Změna smýšlení ---) následování Ježíše Krista ---) nový způsob života

Ježíš přináší víru: obraťte se a věřte evangelium

- nadnárodní charakter
- hlásání a svědectví, až k prolití krve

Obsahem víry je radostná zvěst Ježíše Krista hlásaná apoštoly.

Trojí podoba víry (podle Zvěřiny)

1) víra lidská: je racionalistickou pověrou, že přijímáme jen to, co si můžeme ověřit nebo rozumově dokázat; takových věcí v našem životě není mnoho; bez víry v člověka není možné přátelství, manželství, rodina, společenství

- znamená to, že nemám plnou jistotu, jinak bych nevěřil, ale věděl
- věříme v něco či někomu – víra osobní: věříme díky člověku, který nám o něčem svědčí
- identická s nadějí do velké míry
- bez lidské víry není možná víra náboženská

2) všeobecně náboženská: úžas, úchvat z něčeho posvátného, co mne zcela přesahuje, něco bezpodmínečného a velkého na čem jsem závislý

- tušení transcendence-přesahu lidského života, otázky po základu bytí

3) křesťanská: kvalitativně jiná a nová forma víry – obsahuje vše předchozí, ale je darem a její obsah tvoří to, co Bůh lidem v dějinách spásy sdělil; „Mnohokrát a mnoha způsoby mluvíval Bůh k našim otcům ústy proroků; v tomto posledním čase k nám promluvil ve svém synu, jehož ustanovil dědicem všeho a skrze něhož stvořil i věky“ (Žid 1,1n).

Hledání víry prostřednictvím analýzy lidské existence (podle Rogera Haighte)

použití transcendentální analýzy: reflektuje společnou lidskou zkušenost, analyzuje fenomén víry v lidském subjektu

- lidská existence je založena na svobodě: svoboda znamená nejen možnost volit, ale také myslet, zavázat sebe sama k něčemu, jednat konsistentním způsobem
- svoboda se plně stává svobodou, až když přechází v jednání: plná skutečnost svobody spočívá v jednání
- analýza lidského jednání ukazuje, že je vždy k něčemu zaměřené, má účel (intenci), který vytváří vnitřní strukturu jednání a dává mu hlubší logiku
  - o jednání směřuje vždy k novému bytí, ne k nicotě
  - o tváří v tvář hrozbám a ohrožením směřuje lidské jednání k překonání hrozeb a plnosti bytí: tato touha je vepsána do samotné struktury lidské svobody, která jedná (křesťané by totéž nazvali touha po spáse)
  - o tuto touhu po plnosti bytí ale nemůže uspokojit nic z věcí, které jsou ve světě k dispozici, protože všechny mají konečný charakter – tuto logiku lidského jednání může uspokojit pouze nekonečné a absolutní bytí
- víra jako konstitutivní dimenze lidského života se rodí z nedostupnosti předmětu, který by korespondoval s požadavkem jednání lidských bytostí
  - o člověk ale musí mít hodnotu, kolem které se organizuje jeho život, aby měl smysl: jisté věci se pro nás stanou základní a pravdivé
  - o víra je chápána jako přílnutí a závazek k těm předmětům, pravdám a hodnotám, které dávají význam lidské existenci na její nejzákladnější rovině
  - o všichni lidé žijí z nějaké víry, i když někteří jsou jako motýli a přelétávají z jednoho potěšení do druhého (polytheisté a henotheisté)

- předmět víry nemusí být často reflektován, ale je zabudován do vnitřní logiky našeho jednání
- podle tohoto chápání nehovoříme o víře a nevíře, ale o druhu víry, resp. předmětu víry
  - jaký předmět, jaké hodnoty si zaslouží, abychom ji zcela svěřili svou svobodu (viz středověké legendy o rytíři, který hledá pána, který by byl hoděn jeho služby)

Povaha víry

- 1) Víra jako lidská odpověď, je vždy subjektivní, fides qua creditur
- 2) Víra v objektivní smyslu, obsahová víra, fides quae creditur

Ad 1) Kierkegaard: víra je zacílená „nekonečná vášeň“ – oba termíny podtrhují intenzitu závazku k předmětu, který konstituuje víru

Tillich: víra jako „nejzazší zájem“

Haight: víra jako „závazek svobody“ – setting one's heart upon: zahrne veškerou lidskou energii a potenciál

- může být zprostředkována různými zkušenostmi: odpovědí na krásu, negativní odpovědí na lidské utrpení, přilnutím k nejvyšší hodnotě nebo dobru, rozhodnutím vést svůj život jistým směrem ...

Předmět víry

- jak jsme viděli, lidské existence se snaží dosáhnout nekonečna: předmět víry tedy musí být absolutní a transcendentní
- závazek k národu, moci a bohatství na sebe mohou vzít náboženskou povahu a stát se náhradou za absolutní hodnotu, ale o náboženské víře hovořím, pokud je předmět víry transcendentní povahy

pro teologii z toho plyne, že teologický jazyk musí zahrnout transcendentní tajemství: např. tvrzení, že Ježíš existoval nebo byl člověk není striktně vzato prohlášením víry,

„Teologie je věda o víře. Je to uvědomělé a metodické vysvětlování a explikace božského zjevení přijatého a chápaného ve víře.“ (Karl Rahner, ST s. 105)

Dějinný a společenský kontext víry

Pohled transcendentní analýzy na víru má tendenci ke statickému vidění víry. Jí získané cenné vhledy do tématu víry je třeba doplnit dynamikou víry. Zde je dynamikou víry myšlena skutečnost toho, že každý z nás žijeme v dějinách a společnosti a nejen je utváříme, ale zároveň jsme jimi utvářeni.

- Pro křesťanské chápání víry platí, že dějinnost je zabudována do způsobu, jímž se Bůh komunikuje světu – viz postava Ježíše Krista: člověk žijící v Palestině v době počínajícího římského císařství, vyznavač židovské víry. Skrze tohoto člověka se Bůh sděluje světu.
- Pohled na víru a teologii v proměnlivosti času a kultur:
  - již při přechodu křesťanské zvěsti z židovského do křesťanského prostředí
  - otázka misí a inkulturace

Literatura

Fiorenza, F.S.-Galvin, J.P. (eds.), 1996, *Systematická teologie I. Římskokatolická perspektiva*. („Avery Dulles: Víra a zjevení“) Brno: CDK, Praha: Vyšehrad.

Haight, R., 2001, *Dynamics of Theology*. Maryknoll, New York: Orbis Books.

Noble, I., 2004, *Po Božích stopách. Teologie jako interpretace náboženské zkušenosti*. Brno: CDK.

Noble (Dolejšová), I., 1996, *Úvod do teologického myšlení*. Pracovní texty IES. Praha: Sít'.
Věřoučná konstituce o Božím zjevení. Dokumenty II. vatikánského koncilu. Praha: Zvon, 1995.

Vyznání víry církve. Překlad 1. dílu katolického katechismu pro dospělé. 1999, České Budějovice: Teologická fakulta JU.

Zvěřina, J., 2003, 1994, *Teologie agapé I,II*. Praha: Vyšehrad.